

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра психіатрії, наркології, медичної психології та психотерапії

Бурячківський

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-педагогічної роботи

Едуард БУРЯЧКІВСЬКИЙ

« 01 »

вересня

2024 року

РОБОЧА ПРОГРАМА З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Медико-психологічна допомога учасникам бойових дій та особам, що зазнали шкоди від насильства та катування на тимчасово окупованих територіях»

Рівень вищої освіти: другий (магістерський)

Галузь знань: 22 «Охорона здоров'я»

Спеціальність: 222 «Медицина»

Освітньо-професійна програма: Медицина

Програму складено на основі освітньо-професійної програми «Медицина», підготовки фахівців другого (магістерського) рівня вищої освіти зі спеціальності 222 «Медицина» галузі знань 22 «Охорона здоров'я», ухваленою Вченою Радою ОНМедУ(протокол №10 від 27 червня 2024 р.).

Розробники:

Зав. каф., проф. Опря Є. В.

Завуч каф., доц. Чернова Т. М., доц. Горячев П.І.

Програму обговорено на засіданні кафедри психіатрії, наркології, медичної психології та психотерапії

Протокол № 1 від «29» серпня 2024 р.

Зав. кафедрою д. мед. н., проф. Євген Опря

Погоджено із гарантом ОПІ Валерія МАРІЧЕРЕДА

Програму ухвалено на засіданні предметної циклової комісії з терапевтичних дисциплін ОНМедУ, Протокол № 1 від «_30_»_серпня_2024 р.

Голова предметної циклової методичної комісії з терапевтичних дисциплін,

 Олена ВОЛОШИНА

1. Опис навчальної дисципліни:

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни	
	Денна форма навчання	
Загальна кількість:	Вибіркова	
Кредитів – 3	Рік підготовки	5-й
Годин – 90	Семестр	IX-X
Змістових підрозділів – 1	Лекції	0 годин
	Практичні	30 годин
	Самостійна робота	60 годин
	У т. ч. індивідуальні завдання	0
	Форма підсумкового контролю	залік

2. Мета та завдання навчальної дисципліни компетентності, програмні результати навчання.

Мета: Метою викладання навчальної дисципліни «Медико-психологічна допомога учасникам бойових дій та особам, що зазнали шкоди від насильства та катування на тимчасово окупованих територіях» є придбання здобувачами вищої освіти теоретичних знань і практичних навичок стосовно етіології, патогенезу, клінічних проявів, діагностики, профілактики та лікування психічних розладів у постраждалих, необхідних для надання їм медичної та психологічної допомоги.

Завдання:

1. Вивчення етіології і патогенезу психічних розладів у постраждалих внаслідок участі у бойових діях, насильства і катування.
2. Придбання здобувачами освіти знань щодо клінічних проявів психогенних психічних розладів.
3. Формування вмінь та навичок визначення попереднього діагнозу психогенних психічних розладів.
4. Опанування вмінням визначати тактику ведення пацієнтів з психогенними психічними порушеннями.
5. Удосконалення навичок використання методів профілактики психогенних психічних розладів.

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів наступних компетентностей:

- **Загальних (ЗК):**

- ЗК1 Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу
- ЗК2 Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями
- ЗК3 Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях
- ЗК4 Знання та розуміння предметної галузі та розуміння професійної діяльності.
- ЗК5 Здатність до адаптації та дії в новій ситуації
- ЗК6 Здатність приймати обґрунтовані рішення
- ЗК7 Здатність працювати в команді
- ЗК8 Здатність до міжособистої взаємодії

- ЗК10 Здатність використовувати інформаційні і комунікаційні технології
- ЗК 11 Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел
- ЗК12 Визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків
- ЗК13 Усвідомлення рівних можливостей та гендерних проблем
- ЗК15 Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя
- ЗК16 Здатність працювати в міжнародному контексті

• - **Спеціальних (СК):**

- СК1 Здатність збирати медичну інформацію про пацієнта і аналізувати клінічні дані
- СК2 Здатність до визначення необхідного переліку лабораторних та інструментальних досліджень та оцінки їх результатів
- СК3 Здатність до встановлення попереднього та клінічного діагнозу захворювання.
- СК4 Здатність до визначення необхідного режиму праці та відпочинку при лікуванні та профілактиці захворювань.
- СК6 Здатність до визначення принципів та характеру лікування та профілактики захворювань.
- СК7 Здатність до діагностування невідкладних станів
- СК8 Здатність до визначення тактики та надання екстреної медичної допомоги.
- СК10 Здатність до виконання медичних маніпуляцій
- СК11 Здатність розв'язувати медичні проблеми у нових або незнайомих середовищах за наявності неповної або обмеженої інформації з урахуванням аспектів соціальної та етичної відповідальності, включаючи систему раннього втручання
- СК15 Здатність до проведення експертизи працездатності
- СК16 Здатність до ведення медичної документації, в тому числі електронних форм
- СК17 Здатність до оцінювання впливу навколишнього середовища, соціально-економічних та біологічних детермінант на стан здоров'я індивідуума, сім'ї, популяції
- СК19 Здатність до організації та інтеграції надання медичної допомоги населенню та проведення маркетингу медичних послуг
- СК21 Здатність зрозуміло і однозначно доносити власні знання, висновки та аргументацію з проблем охорони здоров'я та дотичних питань до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються
- СК24 Дотримання етичних принципів при роботі з пацієнтами, лабораторними тваринами
- СК26 Здатність визначати тактику ведення осіб, що підлягають диспансерному нагляду

Програмні результати навчання (ПРН):

- ПРН1 Мати ґрунтовні знання із структури професійної діяльності. Вміти здійснювати професійну діяльність, що потребує оновлення та інтеграції знань. Нести відповідальність за професійний розвиток, здатність до подальшого професійного навчання з високим рівнем автономності.
- ПРН2 Розуміння та знання фундаментальних і клінічних біомедичних наук, на рівні достатньому для вирішення професійних задач у сфері охорони здоров'я.
- ПРН3 Спеціалізовані концептуальні знання, що включають наукові здобутки у сфері охорони здоров'я і є основою для проведення досліджень, критичне осмислення проблем у сфері медицини та дотичних до неї міждисциплінарних проблем, включаючи систему раннього втручання.
- ПРН4 Виділяти та ідентифікувати провідні клінічні симптоми та синдроми (за списком 1); за стандартними методиками, використовуючи попередні дані анамнезу хворого, дані огляду хворого, знання про людину, її органи та системи, встановлювати попередній клінічний діагноз захворювання (за списком 2).

- ПРН5 Збирати скарги, анамнез життя та захворювання, оцінювати психомоторний та фізичний розвиток пацієнта, стан органів та систем організму, на підставі результатів лабораторних та інструментальних досліджень оцінювати інформацію щодо діагнозу (за списком 4), враховуючи вік пацієнта.
- ПРН6 Встановлювати остаточний клінічний діагноз шляхом прийняття обґрунтованого рішення та аналізу отриманих суб'єктивних і об'єктивних даних клінічного, додаткового обстеження, проведення диференційної діагностики, дотримуючись відповідних етичних і юридичних норм, під контролем лікаря-керівника в умовах закладу охорони здоров'я (за списком 2).
- ПРН7 Призначати та аналізувати додаткові (обов'язкові та за вибором) методи обстеження (лабораторні, функціональні та/або інструментальні) (за списком 4), пацієнтів із захворюваннями органів і систем організму для проведення диференційної діагностики захворювань (за списком 2).
- ПРН8 Визначити головний клінічний синдром або симптом, яким обумовлена тяжкість стану потерпілого/постраждалого (за списком 3) шляхом прийняття обґрунтованого рішення стану людини за будь-яких обставин (в умовах закладу охорони здоров'я, за його межами) у т.ч. в умовах надзвичайної ситуації та бойових дій, в польових умовах, в умовах нестачі інформації та обмеженого часу.
- ПРН9 Визначати характер та принципи лікування хворих (консервативне, оперативне) із захворюваннями (за списком 2), враховуючи вік пацієнта, в умовах закладу охорони здоров'я, за його межами та на етапах медичної евакуації, в т.ч. у польових умовах, на підставі попереднього клінічного діагнозу, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм, шляхом прийняття обґрунтованого рішення за існуючими алгоритмами та стандартними схемами, у разі необхідності розширення стандартної схеми вміти обґрунтувати персоніфіковані рекомендації під контролем лікаря-керівника в умовах лікувальної установи.
- ПРН14 Визначати тактику та надавати екстрену медичну допомогу при невідкладних станах (за списком 3) в умовах обмеженого часу згідно з існуючими клінічними протоколами та стандартами лікування.
- ПРН15 Організовувати надання медичної допомоги та лікувально-евакуаційних заходів населенню та військовослужбовцям в умовах надзвичайних ситуації та бойових дій, в т.ч. у польових умовах.
- ПРН16 Формувати раціональні медичні маршрути пацієнтів; організовувати взаємодію з колегами в своєму та інших закладах, організаціях та установах; застосовувати інструменти просування медичних послуг на ринку, на підставі аналізу потреб населення, в умовах функціонування закладу охорони здоров'я, його підрозділу, в конкурентному середовищі.
- ПРН17 Виконувати медичні маніпуляції (за списком 5) в умовах лікувального закладу, вдома або на виробництві на підставі попереднього клінічного діагнозу та/або показників стану пацієнта шляхом прийняття обґрунтованого рішення, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм.
- ПРН18 Визначати стан функціонування та обмежень життєдіяльності особи та тривалість непрацездатності з оформленням відповідних документів, в умовах закладу охорони здоров'я на підставі даних про захворювання та його перебіг, особливості професійної діяльності людини, тощо. Вести медичну документацію щодо пацієнта та контингенту населення на підставі нормативних документів.
- ПРН21 Відшукувати необхідну інформацію у професійній літературі та базах даних інших джерелах, аналізувати, оцінювати та застосовувати цю інформацію.

Очікувані результати навчання. У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен:

знати:

- основні концепції стресу;
- особливості психосоціального функціонування людини в постстресовий період;
- прояви накопиченого (хронічного) стресу;
- поняття та класифікацію психогенних психічних порушень;
- особливості швидкої реабілітаційної допомоги постраждалим в умовах раптового екстремального стресу;
- специфічні феномени, які притаманні цієї категорії пацієнтів та потребують особливої уваги лікаря;
- особливості організації реабілітаційної діяльності;

вміти:

- Збирати дані про скарги, анамнез хвороби, анамнез життя у пацієнтів;
- Діагностувати невідкладні стани при психогенних психічних порушеннях;
- ефективно застосовувати отримані теоретичні знання з курсу при розв'язанні складних практичних завдань з організації та здійснення лікування постраждалих;
- вміти будувати стратегію реабілітаційної роботи з постраждалими;
- володіти прийомами практичної реабілітаційної роботи, яка спрямована на поліпшення психічного стану пацієнтів;
- володіти навичками організації діяльності щодо профілактики пост-стресових проблем;
- Визначати тактику ведення осіб, що підлягають диспансерному нагляду при психогенних психічних порушеннях;
- Дотримуватися вимог етики, біоетики та деонтології у своїй фаховій області

3. ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Медико-психологічні наслідки участі в бойових діях.

Вступ до курсу. Психологічні чинники впливу участі у бойових діях. Медико-психологічні наслідки участі в бойових діях (реакції на тяжкий стрес та порушення адаптації: гостра реакція на стрес, посттравматичний стресовий розлад; розлади адаптації).

2. Поняття про стрес.

Поняття стресу у фізіології і психології. Чинники, що викликають стресові реакції. Категорії стресорів. Загальний адаптаційний синдром (стрес-реакція). Фізіологічні зміни в організмі у відповідь на дію стресорів. Гострий і хронічний стрес. Стадії стресу (тривожності, резистентності, виснаження). Нервові процеси, викликані стресом. Дистрес-реакції. Наслідки надмірного і довготривалого стресу для здоров'я.

3. Травматичний стрес.

Емоційний (психоемоційний) стрес – чинники, які його викликають, прояви. Вплив стресорів на емоції. Субсиндроми стрес-реакції: когнітивний (змінення сприйняття та усвідомлення особою інформації в екстремальній ситуації); емоційно-поведінковий (виникнення емоційно-чуттєвих реакцій на екстремальні умови); соціально-психологічний (зміна спілкування людей і самоізоляція або згуртованість в стресогенних ситуаціях); вегетативний (адаптація або виникнення хвороб стресу) - Ю. М. Забродин та ін. (1985). Непатологічні і патологічні реакції на емоційний стрес.

4. Посттравматичний стрес.

Поняття адаптації і дезадаптації. Співвідношення між стресовими реакціями і адаптацією організму до несприятливих умов. Соціальна адаптація людини. Поняття соціальної дезадаптації, характеристики. Дезадаптація у військовослужбовців.

Поняття кризи в психології. Вікові і ситуативні кризи. Психологічні реакції на кризові ситуації, зокрема – на ситуацію війни і участь в бойових діях.

5. Поняття про психологічну травму.

Поняття психологічної (психічної) травми. Відмінність реакції на стрес від проявів психотравми. Залежність реакції на травматичні події від особистісних рис.

Переживання втрати та горя (скорботи), «робота» горя. П'ять стадій переживання горя за Кюблер Росс: заперечення, злість, торг, депресія, прийняття. Неускладнене і ускладнене горе.

6. Діагностика та класифікація психогенних психічних і поведінкових розладів.

Визначення психогенних психічних розладів, їх класифікація та загальна характеристика. Закономірності клінічних проявів психогенних захворювань за Карлом Ясперсом. Симптоматика та діагностика психогенних та поведінкових психічних розладів. Діагностичні критерії реактивних розладів, які найчастіше спостерігаються у комбатантів.

7. Поняття бойової психічної травми.

Бойова психічна травма (БПТ) – визначення, історія вивчення, причина виникнення, класифікація, клінічна картина. Послідовність розвитку та тривалість клінічних форм БПТ, діагностика.

8. Поняття про ПТСР як біологічну і психологічну категорії.

Історія вивчення посттравматичного стресового розладу. Психологічні передумови і фактори ризику розвитку ПТСР. Біохімічні і морфологічні зміни у нервовій системі при ПТСР.

9. Теоретичні моделі посттравматичного стресового розладу.

Класифікація теоретичних моделей розвитку посттравматичного стресового розладу. Психологічні моделі ПТСР (психодинамічні, модель інформаційної переробки, психосоціальна, біохейвіористична, інтегративна когнітивна). Біологічні та змішані моделі ПТСР (психофізіологічна, нейробиологічна).

10. Фактори ризику розвитку ПТСР.

Фактори ризику розвитку посттравматичного стресового розладу. Поширеність ПТСР. Чинники, що впливають на ризик розвитку ПТСР після психологічної травми: внутрішні (вік, стать, присутність акцентуацій характеру та розладів особистості чи інших психічних розладів, зловживання психоактивними речовинами, генетична схильність до ПТСР) та зовнішні, пов'язані з характером психотравмуючої ситуації (інтенсивність травми, тривалість дії стресора, несподіваність, неконтрольованість, комбінація двох чи більше стресорів, що діють одночасно чи послідовно). Захисні чинники. Профілактика виникнення ПТСР.

11. Класифікація ПТСР за МКХ 10.

Класифікація розладів, специфічно пов'язаних зі стресом згідно з МКХ 10 (гостра реакція на стрес; післятравматичний стресовий розлад; порушення адаптації; інші реакції на тяжкий стрес) та МКХ 11 (посттравматичний стресовий розлад; ускладнений посттравматичний стресовий розлад; затяжна патологічна реакція горя; розлад адаптації; реактивний розлад уподобання; розлад соціалізації за розгальмованим типом).

12. Діагностичні критерії посттравматичного стресового розладу.

Критерії діагностики посттравматичного стресового розладу: клінічні, представлені в МКХ 10 (та 11); DSM-5; експериментально-психологічні. Диференційна діагностика посттравматичних стресових розладів; відмінності патологічних реакцій на стрес від інших психічних розладів (неврозів, соматогенних та ендогенних емоційних розладів тощо).

13. Методи корекції та психотерапії ПТСР.

Психологічне консультування, психокорекція та психотерапія – характеристики видів надання психологічної допомоги. Загальні риси і особливості кожного з видів психологічної допомоги. Психологічне консультування і психокорекція при ПТСР. Принципи психотерапії хворих із посттравматичним стресовим розладом (побудова системи психотерапії: напрямки, задачі).

14. Показання та протипоказання до психотерапії при гострих реакціях на стрес.

Класифікація підходів до психотерапії і основних методів психотерапії. Характеристики. Загальні показання і протипоказання до психотерапії. Вибір оптимального методу психотерапії для конкретного клієнта. Психологічна допомога при гострих реакціях на стрес в залежності від особливостей і стадії розладу. Вибір методу психотерапії для конкретного пацієнта з ПТСР.

15. Структура амбулаторної і стаціонарної допомоги в психіатрії і наркології. Загальні принципи лікування, та реабілітації психічних розладів. Програма mhGAP Поширене ведення ментальних розладів на первинній ланці.

Програма дій у подоланні прогалин в сфері охорони здоров'я mhGAP за ініціативи і підтримки World Health Organization, Міністерства охорони здоров'я України, Всеукраїнської програми ТИ ЯК націлена на підготовку фіхівців лікарів загальної практики.

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

№ з/п	Тема	Лекції	Практичні заняття	СРЗ
1	Медико-психологічні наслідки участі в бойових діях.	-	2	4
2	Поняття про стрес.	-	2	4
3	Травматичний стрес.	-	2	4
4	Посттравматичний стрес.	-	2	4
5	Поняття про психологічну травму.	-	2	4
6	Діагностика та класифікація психогенних психічних і поведінкових розладів.	-	2	4
7	Поняття бойової психічної травми.	-	2	4
8	Поняття про ПТСР як біологічну і психологічну категорії.	-	2	4
9	Теоретичні моделі посттравматичного стресового розладу.	-	2	4
10	Фактори розвитку ПТСР.	-	2	4
11	Класифікація ПТСР за МКХ 10.	-	2	4
12	Діагностичні критерії посттравматичного стресового розладу.	-	2	4
13	Методи корекції та психотерапії ПТСР.	-	2	4
14	Показання та протипоказання психотерапії при гострих реакціях на стрес.	-	2	4
15	Структура амбулаторної і стаціонарної допомоги в психіатрії і наркології. Загальні принципи лікування, та реабілітації психічних розладів. Програма mhGAP Поширене ведення ментальних розладів на первинній ланці.	-	2	4
Разом 90		0	30	60

5. Теми лекційних / семінарських / практичних / лабораторних занять

5.1. Теми лекційних занять

Лекцій не передбачено

5.2. Теми семінарських занять

Семінарські заняття не передбачені.

5.3. Теми практичних занять

№ з/п	Тема	Практичні заняття
1	Медико-психологічні наслідки участі в бойових діях.	2
2	Поняття про стрес.	2
3	Травматичний стрес.	2
4	Посттравматичний стрес.	2
5	Поняття про психологічну травму.	2
6	Діагностика та класифікація психогенних психічних і поведінкових розладів.	2
7	Поняття бойової психічної травми.	2
8	Поняття про ПТСР як біологічну і психологічну категорії.	2
9	Теоретичні моделі посттравматичного стресового розладу.	2
10	Фактори розвитку ПТСР.	2
11	Класифікація ПТСР за МКХ 10.	2
12	Діагностичні критерії посттравматичного стресового розладу.	2
13	Методи корекції та психотерапії ПТСР.	2
14	Показання та протипоказання психотерапії при гострих реакціях на стрес.	2
15	Структура амбулаторної і стаціонарної допомоги в психіатрії і наркології. Загальні принципи лікування, та реабілітації психічних розладів. Програма mhGAP Поширене ведення ментальних розладів на первинній ланці.	2
Разом		30

5.4. Теми лабораторних занять

Лабораторні заняття не передбачені.

6. Самостійна робота здобувача вищої освіти

№ з/п	Тема	СРЗ
1	Медико-психологічні наслідки участі в бойових діях.	4

2	Поняття про стрес.	4
3	Травматичний стрес.	4
4	Посттравматичний стрес.	4
5	Поняття про психологічну травму.	4
6	Діагностика та класифікація психогенних психічних і поведінкових розладів.	4
7	Поняття бойової психічної травми.	4
8	Поняття про ПТСР як біологічну і психологічну категорії.	4
9	Теоретичні моделі посттравматичного стресового розладу.	4
10	Фактори розвитку ПТСР.	4
11	Класифікація ПТСР за МКХ 10.	4
12	Діагностичні критерії посттравматичного стресового розладу.	4
13	Методи корекції та психотерапії ПТСР.	4
14	Показання та протипоказання психотерапії при гострих реакціях на стрес.	4
15	Структура амбулаторної і стаціонарної допомоги в психіатрії і наркології. Загальні принципи лікування, та реабілітації психічних розладів. Програма mhGAP Поширене ведення ментальних розладів на первинній ланці.	4
Разом		60

7. Методи навчання

Практичні заняття: бесіда, вирішення клінічних ситуаційних задач, відпрацювання навичок огляду пацієнта.

Самостійна робота: самостійна робота з підручником, самостійна робота з банком тестових завдань, самостійне вирішення клінічних завдань.

8. Форми контролю та методи оцінювання (у т. ч. критерії оцінювання результатів навчання)

Поточний контроль:

усне опитування, тестування, розв'язання ситуаційних клінічних завдань, оцінювання роботи з пацієнтом на занятті.

Підсумковий контроль: залік.

Оцінювання поточної навчальної діяльності на практичному занятті:

1. Оцінювання теоретичних знань з теми заняття:

- методи: опитування, вирішення ситуаційної клінічної задачі;

2. Оцінювання роботи із пацієнтом з теми заняття:

методи: оцінювання: а) комунікативних навичок спілкування з пацієнтом, б) правильність призначення та оцінки лабораторних та інструментальних досліджень, в) дотримання алгоритму проведення диференціального діагнозу г) обґрунтування клінічного діагнозу, д) складання плану лікування

Критерії поточного оцінювання на практичному / семінарському / лабораторному занятті

Оцінка	Критерії оцінювання
Відмінно «5»	Здобувач має вільно володіти матеріалом, приймати активну участь в обговоренні теми та вирішенні ситуаційної клінічної задачі, впевнено демонструвати практичні навички під час огляду хворого, висловлювати свою думку з теми заняття, демонструвати клінічне мислення.
Добре «4»	Здобувач має добре володіти матеріалом, приймати участь в обговоренні матеріалу та вирішенні ситуаційної клінічної задачі, демонструвати практичні навички під час огляду хворого з деякими помилками, висловлювати свою думку з теми заняття, демонструвати клінічне мислення.
Задовільно «3»	Здобувач має відповідати на питання за темою, недостатньо володіючи матеріалом, невпевнено приймати участь в обговоренні та вирішенні ситуаційної клінічної задачі, демонструвати практичні навички під час огляду хворого з суттєвими помилками.
Незадовільно «2»	Здобувач не володіє матеріалом, не приймає участь в обговоренні та вирішенні ситуаційної клінічної задачі, не демонструє практичні навички під час огляду хворого.

Залік виставляється здобувачу, який виконав усі завдання робочої програми навчальної дисципліни, приймав активну участь у практичних заняттях, виконав та захистив індивідуальне завдання та має середню поточну оцінку не менше ніж 3,0 і не має академічної заборгованості.

Залік здійснюється: на останньому занятті до початку екзаменаційної сесії - при стрічковій системі навчання, на останньому занятті – при цикловій системі навчання. Оцінка за залік є середньоарифметичною за всіма складовими за традиційною чотирибальною шкалою і має величину, яка округлюється за методом статистики з двома десятковими знаками після коми.

9. Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

Отриманий середній бал за навчальну дисципліну для здобувачів, які успішно опанували робочу програму навчальної дисципліни, конвертується з традиційної

чотирибальної шкали у бали за 200-бальною шкалою, як наведено у таблиці:

Таблиця конвертації традиційної оцінки у багатобальну шкалу

Традиційна чотирибальна шкала	Багатобальна 200-бальна шкала
Відмінно («5»)	185 – 200
Добре («4»)	151 – 184
Задовільно («3»)	120 – 150
Незадовільно («2»)	Нижче 120

Багатобальна шкала (200-бальна шкала) характеризує фактичну успішність кожного здобувача із засвоєння освітньої компоненти. Конвертація традиційної оцінки (середній бал за навчальну дисципліну) в 200-бальну виконується інформаційно-технічним відділом Університету.

Відповідно до отриманих балів за 200-бальною шкалою, досягнення здобувачів оцінюються за рейтинговою шкалою ECTS. Подальше ранжування за рейтинговою шкалою ECTS дозволяє оцінити досягнення здобувачів з освітньої компоненти, які навчаються на одному курсі однієї спеціальності, відповідно до отриманих ними балів.

Шкала ECTS є відносно-порівняльною рейтинговою, яка встановлює належність здобувача до групи кращих чи гірших серед референтної групи однокурсників (факультет, спеціальність). Оцінка «А» за шкалою ECTS не може дорівнювати оцінці «відмінно», а оцінка «В» – оцінці «добре» тощо. При конвертації з багатобальної шкали межі оцінок «А», «В», «С», «D», «Е» за шкалою ECTS не співпадають з межами оцінок «5», «4», «3» за традиційною шкалою. Здобувачі, які одержали оцінки «FX» та «F» («2») не вносяться до списку здобувачів, що ранжуються. Оцінка «FX» виставляється здобувачам, які набрали мінімальну кількість балів за поточну навчальну діяльність, але яким не зарахований підсумковий контроль. Оцінка «F» виставляється здобувачам, які відвідали усі заняття з дисципліни, але не набрали середнього балу (3,00) за поточну навчальну діяльність і не допущені до підсумкового контролю.

Здобувачі, які навчаються на одному курсі (однієї спеціальності), на підставі кількості балів, набраних з дисципліни, ранжуються за шкалою ECTS таким чином:

Конвертація традиційної оцінки з дисципліни та суми балів за шкалою ECTS

Оцінка за шкалою ECTS	Статистичний показник
A	Найкращі 10% здобувачів
B	Наступні 25% здобувачів

C	Наступні 30% здобувачів
D	Наступні 25% здобувачів
E	Наступні 10% здобувачів

10. Методичне забезпечення

- Робоча програма навчальної дисципліни
- Силабус
- Методичні розробки до практичних занять
- Мультимедійні презентації
- Ситуаційні клінічні завдання
- Електронний банк тестових завдань з дисципліни

11. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДО ЗАЛІКУ

1. Цілі і завдання курсу «Бойова психічна травма»
2. Історія вивчення психологічних наслідків участі у бойових діях
3. Основні фактори етіології бойової психічної травми
4. Основні патогенетичні механізми виникнення психогенних психічних розладів
5. Роль лікаря соматичного профілю в наданні медичної допомоги хворим із психогенними психічними порушеннями.
6. Перша і невідкладна допомога хворим із БПТ.
7. Проблеми реадаптації і реабілітації психічно хворих.
8. Методика клініко-психопатологічного дослідження.
9. Особливості психіатричної документації
10. Принципи та методи трудової, військової та судово-психіатричної експертизи
11. Теорія загального адаптаційного синдрому Р. Сельє.
12. Основні фізіологічні механізми і прояви ПТСР.
13. Дія стресора на організм.
14. Роль нервової системи у розвитку стресу.
15. Травматичний стрес.
16. Клінічні прояви ПТСР.
17. Основні фактори, що впливають на розвиток ПТСР.
18. Причини стресової напруги.
19. Форми прояви ПТСР.
20. Стадії ПТСР.
21. Зміна сприйняття при стресі.
22. Емоційні прояви стресу.
23. Діагностика та класифікація психічних і поведінкових розладів
24. Традиційний розподіл психічних розладів: органічні та функціональні.
25. Розподіл психічних розладів за факторами виникнення: екзогенні, ендогенні та психогенні.
26. Класифікація психічних і поведінкових розладів згідно з МКХ-10.
27. Поняття адаптації і дезадаптації.
28. Гострі реакції на стрес (шокові реакції).

29. Психогенні розлади з психотичною симптоматикою (реактивні психози).
30. Розлади психічної адаптації.
31. Поняття невроту, класифікація невротичних розладів.
32. Акцентуації характеру.
33. Розлади особистості.
34. Теоретичні моделі посттравматичного стресового розладу
35. Психодинамічна модель посттравматичного стресового розладу.
36. Когнітивна модель посттравматичного стресового розладу.
37. Психосоціальна модель посттравматичного стресового розладу.
38. Біологічна модель посттравматичного стресового розладу.
39. Чинники, що сприяють розвитку ПТСР.
40. Особистісні та поведінкові розлади та ПТСР.
41. Діагностичні критерії посттравматичного стресового розладу
42. Роль і значення травматичних ситуацій у формуванні ПТСР.
43. Типи травматичних ситуацій
44. Підходи до психокорекції і психотерапії при ПТСР
45. Екстрена психологічна допомога при стресових розладах.
46. Оптимізація соціальної взаємодії як спосіб профілактики стресу і адаптації.
47. Психологічна допомога незабаром після участі в кризовій ситуації.
48. Підходи до профілактики ПТСР.
49. Підходи до медикаментозного лікування ПТСР.
50. Фармакотерапія ПТСР.

12. Рекомендована література

Основна:

1. Блінов О. А. Бойова психічна травма: монографія / О. А. Блінов. – К.:Талком, 2019. – 700 с.
2. Психіатрія та наркологія: навчально-методичний посібник / А. М. Скрипніков, Л. В. Животовська, Л. А. Боднар, Г. Т. Сонник. — 2-е вид., стер. – К.: ВСВ «Медицина», 2021. – 224 с.
3. Психіатрія та наркологія в загальній медичній практиці: навчальний посібник / Г.М. Кожина, Н.О. Марута, Л.М. Юр'єва та ін. — 2-е вид. стер. – К.: ВСВ «Медицина», 2023. – 344 с.
4. Розлади психічної сфери внаслідок бойових дій: навчальний посібник / В.Д. Мішиєв, Б.В. Михайлов, Є.Г. Гриневич, В.Ю. Омелянович. – К.: ВСВ «Медицина», 2023. – 127 с.

5. Герасименко Л.О. Психогенні психічні розлади: навчально-методичний посібник / Л.О. Герасименко, А.М. Скрипніков, Р.І. Ісаков. – К.: ВСВ «Медицина», 2021. – 208 с.
6. Реакція на важкий стрес та розлади адаптації. Посттравматичний стресовий розлад: навчальний посібник / Л.О. Герасименко, А.М. Скрипніков, Р.І. Ісаков. – К.: ВСВ «Медицина», 2023. – 120 с.

Додаткова:

7. В. С. Бітенський, В.Л. Гавенко «Психіатрія та наркологія» для студентів вищих медичних учбових закладів IV рівня акредитації .- Харків, 2009
8. Гавенко В.Л., Самардакова Г.О., Бачериков М.Є. Психіатрія і наркологія. - К.: Здоров'я, 1993.
9. Гавенко В.Л., Самардакова Г.О., Коростій В.І., Пропедевтика психіатрії. - Харків: Регіон-інформ, 2003.
10. Психіатрія особливого періоду: навчальний посібник [для лікарів та психологів] / Рум'янцев Ю.В., Сиропятов О.Г., Іванцова Г.В., Осьодло Г.В. - К.: УВМА, 2014. - 193 с.
11. Гавенко В.Л., Самардакова Г.О., Григорова І.А., Наркологія. - Харків: Регіон-інформ, 2003.
12. Кузнєцов В.М., Чернявський В.М. Психіатрія. - К.: Здоров'я, 1993.
13. Курс лекцій «Психіатрія», підручник.- ОДМУ, 2004 р.
14. Михайлов Б.В., Чугунов В.В., Курило В.О., Саржевський С.М. Посттравматичні стресові розлади: Навчальний посібник / Під заг. ред. проф. Б. В. Михайлова. - Вид. 2-ге, перероблене та доповнене. – Х.: ХМАПО, 2014. – 223 с..
15. Психіатрія. Г.Т.Сонник, О.К.Напреєнко, А.М.Скрипніков. Психіатрія. – К.: Здоров'я , 2007
16. Психіатрія і наркологія: підручник (ВНЗ III—IV р. а.) / Г.Т. Сонник, О.К. Напреєнко, А.М. Скрипніков та ін.; за ред. О.К. Напреєнка. — 3-є вид., випр. – К.: Медицина, 2017 – 424 стор.
17. Психіатрія особливого періоду: навчальний посібник [для лікарів та психологів] / Рум'янцев Ю.В., Сиропятов О.Г., Іванцова Г.В., Осьодло Г.В. - К.: УВМА, 2014. - 193 с.
18. Спіріна І.Д., Леонов С.Ф. Медико-соціальні аспекти залежності від психоактивних речовин. – Дніпропетровськ, 2005.

13. Електронні інформаційні ресурси

<https://info.odmu.edu.ua/>